

PALI-KERT

– A szívem szakad meg ezért a faluért – mondtam Filemonnak egy nyári délutánon, amikor megint a falu fölött üldögéltünk, ugyanott, és ugyanazokon a selymes füveken, ahol mindig. Pali-kertnek hívják ezt a helyet, éveken át ez volt a megfigyelőállásunk, az egész falut szemmel lehetett innen tartani. A szívem azért akart megszakadni, mert bármennyire is meresztettem a szemem, nem találtam azt, amit gyermekkoromban olyan csodálatosnak találtam. Három éve nem jártam itt a dombon.

– Ne legyél patetikus! – mordult rám Filemon. – Nem a faluért szakad meg a te szíved, hanem magadért. Azért, aki már nem lehetsz. És idegen vagy. Mindig is idegen voltál – mondta még.

Ez a falu a világ közepe, mondta apám, az első nyáron, amikor anyám elengedett vele ide. *Bárhová mehetsz, de a „nagy vizet” azért kerüld*, mondta még, utalva a falun túli széles patakra, és aztán elment dolgozni a sokadik faluba innen, ahol mérnök volt. Eleinte csak a kertbe merészkedtem ki. És akkor a szomszédban felbukkant egy vörös hajú, kerek fejű gyermek, kismillió szeplővel, és átkiabált a kerítésen, hogy menjek csak egy kicsit hátrébb, talállok ott egy kaput. Nem tudom, hogyan láthatott meg. Nagyanyám, mert akkor még élt, azt monda, olyan kicsi vagyok, hogy ki sem látszom a fűből. Azt a kaput mégis megtaláltam, és Filemon segítségével kinyitottam, nem is tudtam még, hogy Filemonnak hívják, kézen fogott, és felvezetett a falu fölé a keskeny erdősávba, kétszer megpördített maga előtt, a látványommal, úgy látszik, meg volt elégedve. Azután minden nap megjelent a kertkapuban, hogy kedvünkre tekereghessünk.

Sorban mindent megmutogatott, a fő utcákat, de az eldugott sikátorokat és ösvényeket is, amelyeken csak mi és a kecskepásztor mászkált. Elmondta, hol ki lakik, mivel foglalkozik, kell-e tőle félni, vagy sem. Filemon szerint egyébként, ha az ember figyelmes, és elég gyorsan tud szaladni, nem kell félnie semmitől és senkitől. De az első dolog az, hogy a falu minden kutyájával megismerkedjem, és nem árt az sem, ha tudom, hogyan kell bánni a lovakkal. És a tehének, kérdeztem félénken, de erre Filemon csak legyintett, a tehenekkel nekünk semmi dolgunk, nincs bennük semmi érdekes, mondta, és felvitt a néhai Pali-rezidencia poros padlására, hogy bemutatassa a kincseit. Volt ott minden, még egy hortobágyi csikós-szűr is,

amit kikezdték a molyok és egy református imádságos könyv, mely Filemon szerint titokzatos módon került ide, mert itt mindenki katolikus. Volt még néhány puskagolyó, rozsdás sarló és kaszaél, egy régi vadászkalap, letört marhaszarvak. A széldeszkákon besütött a nap, és Filemon térdig tolt a nadrágját, hogy megcsodálhassam, és én csodáltam, hogy csupasz, csupasz, mint a csiga. Én is az voltam. Anyám olvasott nekem egyszer valami óázisról, nem értettem pontosan, mi az, de azon a nyáron rémleni kezdett, hogy ez a falu az, az apám faluja. Mert itt szabad vagyok. A szabadságról nem sokat tudtam akkoriban, ezért azt gondoltam, szabadság az, ha oda mehetek, ahová akarok, és azzal barátkozom, akivel tetszik.

Barátaink a Gergel, a Dombos, a Gyula nemzetség gyermekei voltak. Cigányok mind egy szálíg. Mindent tudtak a faluról és a falusiakról, mert fent laktak a dombon, onnan pedig minden portára be lehetett látni. Később Péter Sanyi, a katolikus pap is elkezdett kijárni velünk a Pali-kertbe a dombra, ahol egy szép régi elhagyott csűr is volt, a düledező házon kívül. A Pali-kertbe a cigányok nem merték beengedni a lovaikat, mert azt mondták, meg van benne átkozva a fű, a lovak megkehesednek tőle, nem bántották a házat, és a csűrt sem, azt mondták, szellemek laknak benne, de ezen csak kacagtunk, és a pap is nevetett velünk, mondván, hogy szellemek nincsenek. A cigányok azt mondták, nem szép dolog, hogy pap létére ilyeneket mond, de azért szerették, mert ő nem tett különbséget köztük és a falusi magyarok között. Péter Sanyi azután került oda, hogy nagyanyám marólúgot ivott, és az előző pap nem volt hajlandó eltemetni. A falusiak közül a nagyobb hangúak felháborodtak, és azt mondták, mindegy, mit ír erről a szabályzat, márpedig nagyanyámat stólás ember kell eltemesse, még hozzá a családi sírkertbe. Máig sem tudom, ott van-e. Azt mondják, hogy ott, szerintem pedig a Pali-kertben, az almafák alatt, onnan figyel engem és Filemont. Különben a cigányok botorságokat beszélnek, a fű nem mérgezett, ettem belőle, de az is lehet, hogy csak a lónak árt.

Péter Sanyi aztán lelkiismeretesen eltemette az összes öngyilkost. Minden évben került egy-kettő, főleg agglegények, akik elunták az olcsó szeszt, a gürcölést, és azt, hogy nem várja őket otthon senki meleg ebéddel. Sokan haltak meg a falu fölötti erdőben is, az már nem a cigányok, hanem a magyarok szerint átkozott, valami *kreatúra* bukkan fel időnként, és halálra rémiszti a szerencsétleneket, akik fát lopni meg agyagért jártak ide. Az agyag egy szűk, vizenyős gödörben van, nővé serdülésem első napján ide szorított be Filemon, és végignyalta mind a két combhajlatomat. A lábam

közé akarta befúrni a fejét, de jó erősen megtéptem az üstökét, és elszaladtam.

Mikor először indultam világgá egyedül, a patakig, azaz *a nagy vízig* jutottam, a falu alsó felén túl, és nagy csalódás volt látnom, hogy azon túl is folytatódik a világ. Csenevész napraforgók nyújtogatták a nyakukat felém, balra egy vízimalom döngicsélt, nem emlékszem már, ki kísért haza, de azt igen, hogy apám neve varázsszó ebben a faluban. Később kiderült, hogy ilyen családnéve senki másnak nincs errefelé, és jövevénynek néznek minket. *Még kétszáz év, és befogadnak*, mondta Filemon, akinek szintén csodájára jártak, mert ő volt az egyetlen vörös hajú a faluban. Péter Sanyi felvilágosított minket, hogy másod-unokatestvérek vagyunk. Ő tudja, miért tartotta fontosnak, hogy ezt elmondja. Nagynéném, aki egyszer rajtakapott minket csokolózni a saját hűvös szobájú házában, azt mondta, nyugodtan folytassuk, mert a Filemon apja nem az, aki neveli, és aki rokonunk, hanem egy kóbor szász, aki egyszer eltöltött itt egy éjszakát, mert eltévedt a falu fölötti nagyobb erdőkből. Senki nem tudja, honnan jött, és hová ment, de szász volt, mert a szászok vörösek, és itt hagyta ajándékba ezt a porontyot azért az éjszakáért.

Nagyapám hajnalban költött, még alig volt fény, mert szégyellte, hogy iskolaigazgató létére tehénsekéren megyünk ki a mezőre. A tehenek olyan ráérősen ballagtak, hogy a falu végéig az összes korán kelő megcsodálhattott bennünket. Aztán apám megmérgeződött egy nap, és elcserélte a családi hintót egy traktorra. Utána már délben is indulhattunk, de sötét éjszaka is, mindenki kicsődült, mert traktora még senkinek sem volt. Filemon a szomszédos parcellákon görnyedt, ahogy én, hol kapa, hol vasvilla volt a kezünkben, elcsigázottan integettünk néha egymásnak, de éjjel újult erővel ugráltunk be a fűzfáról a patakba, anyaszült meztelenül.

Mindenki ismert, és mindenkit ismertem ebben a faluban, főleg amikor apám kocsmát nyitott, azután már a szokásaikat is tudtam, egy kézmozdulatból értettem, milyen itallal kell kiszolgálnom őket. Mielőtt Filemon elvette volna jussát, ahogy a szüzességemet emlegette, megerőszakolt egy paraszt, aki meghalt azóta, pedig úgy istenigazából meg sem átkoztam. De talán Filemon megtette helyettem. Ugyanabban az évben valaki egy fejével kettéhasította Finom Gyuri fejét, gyomrában a kórboncnok spermát is talált, de ezen a cigányok már megint csak kacagtak, mert ők régóta tudták, hogy Finom Gyuri és még sokan mások homoszexuálisak. A falu hitte megrendült, és elkergették Péter Sanyit, mintha ő volna a bűnös, az ő bűneikért, s míg ez zajlott, a kántor otthagya szép hajú feleségét és három

fiát, és egy sokkal idősebb, enyhén zavart nőszemélyhez költözött. Valakinek született egy vörös hajú gyermeke, és az öregek hajtóvadászatot indítottak Filemon ellen, hiába védte az anyja, hogy még csak 15 éves.

Esténként a patakon átfektetett pallón üldögéltem, a lábamat a víz fölött lóbáztam a fekete gólyák csélcsap életvitelét figyeltem, ott fészkeltek a túlsó parton a fenyőfákon, és mindenféle béka és nyű fölött összecivakodtak, hangosan kelepelve, alattam vízipatkányok vadászgattak és pakolásztak hangosan, csak arra kellett figyelnem, hogy ebben az édeni zajban a csorda kolompját meghalljam, az utolsó tehénnel nekem is haza kellett érnem. A szemem sarkából lengedező ökörnyálat láttam, és gyűlöltem az ősz, ami visszakényszerít a városba, melyet szerettem ugyan, de úgy éreztem, állandóan be vagyok zárva. Anyám úgy próbált vigyázni rám, hogy nem engedett sehová. Apám úgy ismert meg, hogy bárhová elengedett, csak előtte megtanított egy-két cselre. Mikor a lóval először elindultam bóklászni a környező dombokra, egy nagy vadászkést cipeltem magammal. Apám aznap nem szólt, de másnap hozott tíz gombostűt, azt mondta, dugdossam el ide-oda a ruhámba, többet ér a pásztorok ellen, mint a vadászkés. Mikor a paraszt megerőszkolt, sem tű, sem kés nem volt nálam, és apámnak sem mondtam el, mert megölte volna. Jól van ez így.

A Pali-kertenél is fennebb van a Csemetés-kert. Még mindig így nevezik, pedig a fái már lassan öregségi ellátásra szorulnak, már a mi gyermekkorunkban is vének voltak. Innen tényleg minden ház jól látszott, emeletes ház akkor csak négy volt a faluban, impozánsabb pedig csak a papi és kántori lak. Egy valódi udvarház és a kultúrotthon, udvarháznak kicsi, falusi háznak túl nagy épület, az idevaló famíliám egykori rezidenciája, amit egy hóbortos üknagybácsi elkártyázott. A hátsó traktusban most óvoda van, az első részében pedig esküvőket és bálakat tartottak, nem túl gyakran, de nem is túl ritkán. A Csemetésbe jártunk Filemonnal fekete cseresznyét szedni, és innen figyeltem meg, hogy a módosabb gazdák a házaikat közvetlenül az utca mellé építették, a szegények pedig valahová hátra, a keskeny udvarok mélyére. A levegőben méz-, trágya-, füst- és szénaillat, az állatok szaga érződött, felteltem tőle, ilyesfélének képzeltem az égi manát, s mellé nektárnak a számba tömött fekete cseresznyét és a távolabbi fenyők illatát. Boldog voltam, még akkor is, amikor a paraszt letépett, pedig féltem és irtóztam, egy ideig meg akartam halni.

Anyám hüledezett öszönként, hogy mi mindent tudok, mert mindent tudtam a testemről például, pedig ő még korainak gondolta elmesélni, mi mire való, csak hogy engem Filemon, na meg a Gergel, a Dombos és a

Gyula klán gyermekei mindenről felvilágosítottak. Szívfacsaró nótákat is tudtam, amiket nagyapám hegedült, vagy a falusiak énekeltek a kocsmánkban, amikor eléggé belegeltek az olcsó piákból. Néhány Petőfi-verset is előadtak, de fogalmuk sem volt róla, hogy vers az, amit énekelnek. És ez így pont jól volt. Megtanították nekem az öregek, hogy ezt a falut hétszáz esztendővel ezelőtt lázadó őseink alapították, akiknek elégük lett abból, hogy az egyháznak robotoljanak, de persze az egyház ide is utánuk jött, mondván, a föld márpedig az övé. És azt is mondták, hogy a szomszéd falusiakkal jobb megtartani a hét lépés távolságot, mert azok vérengző besenyők ivadékai, habár, mondták, te negyedrészt az vagy, nagyanyád onnan való, azért is volt bátorsága a marólúg mellé az ereit is felválni. Nagyapám ilyenkor vöröslő fülekkel a hóna alá kapta a hegedűt, és bemenekült a házba.

Úgy gondoltam, ha megnövök, csakis itt élhetek, az én falumban, de egyre többet kezdtem látni a világból, és ez a kis falu egyre szűkebbnek tűnt, egyre több lett az öngyilkos, a hígított szesz, kevesebb a tehén és több a parabola-antenna, a házakat élénk színekre festették, és felbukkant néhány vaskerítés a fa helyett. Az emberek szétszéledtek, egyesek soha, mások lerongyolódva, megint mások meggazdagodva tértek vissza. Igaza van Filemonnak, mert a falu él, ma is, csak én nem vagyok az, aki voltam. A patakot megszabályozták, a fűzfákat gyökerestől kitépték, már nincs kedvem a lábamat a vízbe lógatva a fekete gólyák életét figyelni, pedig maradt nekik még néhány fenyőfa, amin fészkelhetnek, és a traktorzúgást is megszokták, pedig most már sok embernek van.

Talán ha megöregszem, mégis ide húzódom vissza, a falumba. Arra visszanonok a fűzfák, mert apámmal cinkos egyetértésben már eldugdosunk jó néhány ágacskát, hátha gyökeret eresztenek. Fenyőcsemetéket is ültettünk, hogy legyen a gólyáknak szállás, már csak egy nagy áradásban reménykedem, ami visszaalakítja a patakot azzá, ami volt, és ha ez sikerül, még az én életemben, akkor talán Filemon elméletét megdöntve, visszaváltozom én is azzá a gyerekké, aki itt boldog volt. Én leszek a falu legöregebb és legboldogabb gyermeke. Ha megérem.